

به نام خداوند جان و خرد

روان‌شناسی رشد

(از بدو اعتقاد نظری تا دوا پسین دم حیات)

تألیف

دکتر محمد عاشوری

دکتر سیده سیمه جلیل‌آبادی

www.ketab.ir

فهرست نویسی فیبا

- سرشناسه : عاشوری، محمد، ۱۳۵۸-
عنوان و نام پدیدآوران : روان‌شناسی رشد: از بدو انعقاد نطفه تا اولین دم حیات/ مؤلفان محمد عاشوری و سیده‌سمیه جلیل‌ابکنار.
مشخصات نشر : تهران، رشد فرهنگ، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری : ۲۷۲ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۳۰-۱۱-۴
وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا
یادداشت : واژه‌نامه.
موضوع : روان‌شناسی رشد / Developmental psychology
شناسه افزوده : جلیل‌ابکنار، سیده‌سمیه، ۱۳۶۰-
رده‌بندی کنگره : BF۷۱۳/ع ۲ ر ۹ ۱۳۹۵
رده‌بندی دیوئی : ۱۵۵
شماره کتابشناسی ملی : ۳۳۳۳۱۱۷

نام کتاب: روان‌شناسی رشد
مؤلف: دکتر محمد عاشوری و دکتر سیده‌سمیه جلیل‌ابکنار
ناشر: رشد فرهنگ
طراح جلد: دکتر سیده‌سمیه جلیل‌ابکنار
صفحه‌آرایی: دکتر محمد عاشوری
لیتوگرافی، چاپ و صحافی: دکتر محمد عاشوری
نوبت چاپ: اول/ پاییز ۱۳۹۵
تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۲۷۰۰۰۰

انتشارات رشد فرهنگ

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۳۰-۱۱-۴

ISBN: 978 600 8530-11-4

آدرس انتشارات: تهران، خیابان مرتضوی، بعد از تقاطع جیحون، پلاک ۱۰۰

تلفن: ۶۶۸۹۰۹۷۶-۷

Email: Roshdefarhang@yahoo.com

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۳	پیشگفتار
۱۵	فصل ۱: مقدمه‌ای بر روان‌شناسی رشد و نظریه‌ها
۱۵	سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
۱۶	تعریف روان‌شناسی رشد
۱۷	دو موضوع اساسی روان‌شناسی رشد
۱۹	اصول و قواعد رشد
۲۰	دیدگاه زیستی، روانی و اجتماعی روان‌شناسی رشد
۲۱	نظریه‌ها
۲۲	نظریه‌های زیست‌شناختی
۲۴	نظریه‌های روان‌کاوی
۲۷	نظریه‌های یادگیری
۳۱	نظریه‌های انسان‌دوستانه
۳۲	نظریه‌های شناختی
۳۵	نظریه‌های کردارشناسی
۳۶	نظریه ساختار زندگی لوینسون
۳۷	رشد از دیدگاه اسلام
۳۹	فصل دوم: روش‌های پژوهش در روان‌شناسی رشد
۳۹	سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
۴۰	مفاهیم پژوهشی در روان‌شناسی رشد
۴۱	طرح‌ها و روش‌های پژوهشی در روان‌شناسی رشد
۴۲	موردپژوهی
۴۳	پژوهش زمینه‌یابی

۴۳	پژوهش مشاهده‌ای
۴۴	پژوهش همبستگی
۴۵	پژوهش آزمایشی
۴۵	پژوهش میان‌فرهنگی
۴۶	مشاهده مشارکتی
۴۶	ملاحظات اخلاقی در پژوهش
۴۸	ارزیابی پژوهش‌های رشدی

۴۹	فصل سوم: انعقاد نطفه، بارداری و تولد
۴۹	سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
۵۰	مراحل بارداری
۵۰	انعقاد نطفه
۵۲	لانه‌گزینی
۵۴	دوره سه ماهه اول
۵۵	دوره سه ماهه دوم
۵۵	دوره سه ماهه سوم
۵۶	مراقبت پیش از تولد
۵۶	استفاده از دارو در حین بارداری
۵۷	راهکارهای فرعی تولد
۵۷	مراحل زایمان
۵۷	مرحله اول زایمان
۵۸	مرحله دوم زایمان
۵۹	مرحله سوم زایمان
۵۹	مرحله پس از زایمان
۵۹	پیچیدگی‌های دوران بارداری و زایمان
۶۰	تولد جنین مرده و سقط جنین
۶۰	تولد زودرس
۶۱	آزمایش اختلال‌های مربوط به دوران بارداری
۶۱	نازایی
۶۲	ارزیابی وضعیت جسمانی نوزاد

۶۳	فصل چهارم: رشد جسمی و شناختی در نوباوگی و نوپایی
۶۳	سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
۶۴	رشد جسمی در دوران نوباوگی و نوپایی
۶۴	ابعاد زیستی تحول مغز
۶۶	قشر مخ
۷۰	تکامل عصب‌شناختی
۷۰	بازتاب‌های نوزاد
۷۵	خواب و تغذیه
۷۶	احساس و ادراک
۸۱	یادگیری
۸۴	سلاح
۸۵	رشد شناختی، نوزادی و نوپایی
۸۵	مرحله خاصی حرکتی پیازه
۸۷	سایر مفاهیم در نظریه پیازه
۸۸	ارزیابی نظریه پیازه
۸۹	حافظه
۸۹	زبان
۹۳	فصل پنجم: رشد روانی و اجتماعی در نوباوگی و نوپایی
۹۳	سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
۹۴	رشد شخصیت در دوران نوباوگی و نوپایی
۹۶	هیجان‌های اصلی
۹۷	رشد خود
۹۸	روابط خانوادگی در دوران نوباوگی و نوپایی
۹۸	دلبستگی
۱۰۰	فرزندپروری
۱۰۲	جنسیت در دوران نوباوگی و نوزادی
۱۰۳	هم‌خوانی
۱۰۴	رشد جنسی
۱۰۴	هویت جنسی

- ۱۰۴ تأثیرهای روان‌شناختی و اجتماعی بر هویت جنسی
- ۱۰۵ نقش‌های جنسی
- ۱۰۷ فصل ششم: رشد جسمی و شناختی در اوایل کودکی
- ۱۰۷ سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
- ۱۰۸ رشد جسمی در اوایل کودکی
- ۱۰۸ تغییرات جسمی
- ۱۰۸ رشد مغز و جانبی شدن قشر مخ
- ۱۱۰ مهارت‌های حرکتی
- ۱۱۲ سلاط
- ۱۱۳ رشد شناختی در اوایل کودکی
- ۱۱۸ حافظ
- ۱۱۸ زبان
- ۱۲۱ فصل هفتم: رشد روانی-اجتماعی در اوایل کودکی
- ۱۲۱ سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
- ۱۲۲ رشد شخصیت در اوایل کودکی
- ۱۲۳ خلق و خو و واکنش‌پذیری اجتماعی
- ۱۲۶ ترس و پرخاش در اوایل کودکی
- ۱۲۶ روابط خانوادگی در اوایل کودکی
- ۱۲۷ فرزندپروری
- ۱۲۸ خوشبختی
- ۱۲۹ فرزندان
- ۱۲۹ شرایط خانوادگی و طبقه اجتماعی
- ۱۳۰ دوستان و همبازی‌ها در اوایل کودکی
- ۱۳۱ جنسیت در اوایل کودکی
- ۱۳۳ فصل هشتم: رشد جسمی و شناختی در اواسط کودکی
- ۱۳۳ سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
- ۱۳۴ رشد جسمی در اواسط کودکی

- ۱۳۴ تغییرات جسمی
 ۱۳۵ رشد مغز و دستگاه عصبی
 ۱۳۶ مهارت‌های حرکتی
 ۱۳۷ سلامت
 ۱۳۸ رشد شناختی در اواسط کودکی
 ۱۳۹ حافظه
 ۱۴۰ هوش در دوران کودکی

فصل نهم: رشد روانی و اجتماعی در اواسط کودکی

- ۱۴۳ سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
 ۱۴۴ خردپنداری در اواسط کودکی
 ۱۴۴ شناخت اجتماعی در اواسط کودکی
 ۱۴۵ روابط خانوادگی در اواسط کودکی
 ۱۴۷ روابط دوستانه در اواسط کودکی
 ۱۴۷ فشار همسالان
 ۱۴۸ جنسیت در اواسط کودکی
 ۱۴۹ محرک‌های تنش‌زا در اواسط کودکی
 ۱۴۹ طلاق
 ۱۵۰ سوءاستفاده جسمی از کودک
 ۱۵۱ سوءاستفاده جنسی از کودک

فصل دهم: رشد جسمی و شناختی در نوجوانی

- ۱۵۳ سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
 ۱۵۴ رشد جسمی در نوجوانی
 ۱۵۶ موضوع سلامتی در نوجوانی
 ۱۵۷ اختلال‌های خوردن
 ۱۵۷ افسردگی
 ۱۵۸ سوءمصرف مواد
 ۱۵۹ رشد شناختی در نوجوانی
 ۱۵۹ خودمركزی‌بینی نوجوانی

۱۶۰	رشد هوش
۱۶۱	رشد اخلاقی و قضاوت
۱۶۴	رشد مذهب
۱۶۷	فصل یازدهم: رشد روانی و اجتماعی در نوجوانی
۱۶۷	سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
۱۶۸	جستجوی هویت در نوجوانی
۱۷۱	هویت و جهت‌گیری جنسی در نوجوانی
۱۷۱	نظریه‌های زیستی
۱۷۲	نظریه‌های روان‌شناختی و اجتماعی
۱۷۲	نظریه‌های تعاملی
۱۷۳	جنسیت در نوجوانی
۱۷۴	مشکلات تناسلی نوجوانان
۱۷۵	بزهکاری نوجوانان
۱۷۷	فصل دوازدهم: رشد جسمی و شناختی در اوایل بزرگسالی
۱۷۷	سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
۱۷۸	تغییر و گذر در بزرگسالی
۱۷۹	رشد جسمی در اوایل بزرگسالی
۱۸۰	سلامتی در اوایل بزرگسالی
۱۸۱	ناتوانی‌ها
۱۸۳	بیماری‌های جنسی قابل انتقال
۱۸۴	پیری زیستی در اوایل بزرگسالی
۱۸۵	نظریه‌های زیستی پیری
۱۸۶	مرگ و اوایل بزرگسالی
۱۸۶	رشد شناختی در اوایل بزرگسالی
۱۸۷	رشد هوش
۱۸۸	الگوهای تفکر

۱۹۱	فصل سیزدهم: رشد روانی و اجتماعی در اوایل بزرگسالی
۱۹۱	سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
۱۹۲	استقلال در اوایل بزرگسالی
۱۹۲	روابط در اوایل بزرگسالی
۱۹۳	مجردی
۱۹۴	هم‌خانگی و ازدواج
۱۹۵	روابط خارج از ازدواج
۱۹۵	طلاق
۱۹۵	روابط دوستانه
۱۹۶	اشتغال در اوایل بزرگسالی
۱۹۸	تشکیل خانواده در اوایل بزرگسالی
۲۰۱	فصل چهاردهم: رشد جسمی و شناختی در میانسالی
۲۰۱	سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
۲۰۲	رشد جسمی در میانسالی
۲۰۴	سلامتی در میانسالی
۲۰۶	رشد هوش در میانسالی
۲۰۶	الگوهای تفکر
۲۰۷	یادگیرندگان بزرگسال
۲۰۹	فصل پانزدهم: رشد روانی و اجتماعی در میانسالی
۲۰۹	سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
۲۱۰	بحران در میانسالی
۲۱۱	روابط در میانسالی
۲۱۲	طلاق
۲۱۴	حفظ روابط بلندمدت
۲۱۵	روابط دوستان
۲۱۵	فرزندان
۲۱۷	والدین

فصل شانزدهم: رشد جسمی و شناختی در اواخر بزرگسالی

- ۲۱۹ سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
- ۲۱۹ رشد جسمی در اواخر بزرگسالی
- ۲۲۰ سلامتی در اواخر بزرگسالی
- ۲۲۲ نقصان حافظه
- ۲۲۴ آلزایمر
- ۲۲۶ ویژگی‌های اصلی آلزایمر
- ۲۲۷ شیوع نقصان حافظه ناشی از آلزایمر
- ۲۲۸ اثرات نشانگان داون و آلزایمر
- ۲۲۹ جنبه‌های آلزایمر
- ۲۳۰ تأثیر آلزایمر بر فرد و خانواده
- ۲۳۱ راهبردها- مقابله با آلزایمر
- ۲۳۲ هوش و حافظه در اواخر بزرگسالی
- ۲۳۳

فصل هفدهم: رشد روانی-اجتماعی در اواخر بزرگسالی

- ۲۳۵ سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
- ۲۳۵ نظریه‌های اجتماعی پیری
- ۲۳۶ روابط در اواخر بزرگسالی
- ۲۳۷ ازدواج و خانواده
- ۲۳۷ اواخر بزرگسالی و جنسیت
- ۲۳۸ روابط با فرزندان بزرگسال
- ۲۳۹ سوءاستفاده از سالخورده‌گان
- ۲۴۰ روابط با نوه‌ها
- ۲۴۰ روابط با دوستان
- ۲۴۱ معنویت و دین‌داری
- ۲۴۱ کار و بازنشستگی در اواخر بزرگسالی
- ۲۴۲

فصل هجدهم: مرگ و جان دادن

- ۲۴۵ سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
- ۲۴۵ درباره مرگ‌شناسی

۲۴۶	معنی زندگی و مرگ
۲۴۷	مراحل جان دادن و مرگ
۲۴۹	رفتار در برابر جان دادن و مرگ
۲۵۰	بیوگی
۲۵۱	سایر مسائل در مرگ‌شناسی
۲۵۱	خودکشی
۲۵۲	مرگ آسان
۲۵۳	فهرست منابع
۲۵۹	واژه‌نامه

www.ketab.ir

«لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ»

پیشگفتار

روان‌شناسی رشد به مطالعه تغییرات جسمی، شناختی، روانی و اجتماعی انسان در طول زندگی می‌پردازد و علمی است که همواره تغییر و تکامل زیادی را دربرمی‌گیرد، چرا که رفتارها و تجربیات آدمی به‌طور پیوسته در ابعاد گوناگون تکامل می‌یابد. ماجرای رشد انسان که با آغاز خلقت شروع شده، داستانی هیجان‌آور و چالش‌برانگیز است که فرایند شدن، بودن و رفتن هر فردی را دربرمی‌گیرد. همه انسان‌ها از لحظه‌ای که نطفه آنها منعقد می‌شود تا واپسین دم حیات خود در این ماجرا نقش دارند. پایان ماجرای رشد هر فردی با مرگ وی مشخص می‌شود ولی مطالعه تغییرات رشد انسان همچنان مسیر خود را ادامه می‌دهد. شاید بتوان عظیم‌ترین ماجرای هستی را در حوزه روان‌شناسی بد مصغه کرد.

تاکنون تلاش‌های ارزشمندی برای تدوین آثاری در حوزه روان‌شناسی رشد انجام شده است که زحمات بی‌دریغ مولفان، پژوهشگران و متخصصان فرهیخته را ارج می‌نهمیم. کتاب حاضر در هجده فصل تنظیم شده است و با محور جامع مباحث مرتبط با روان‌شناسی رشد در گستره عمر را از ابعاد گوناگون جسمی، شناختی، هیجانی و اجتماعی از بدو انعقاد نطفه تا واپسین دم حیات مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. معمولاً روان‌شناسی رشد به صورت دو درس رشد ۱ و ۲ در دانشگاه‌ها تدریس می‌شود، نه فصل نخستین این کتاب که رشد را از بدو انعقاد نطفه تا نوجوانی بررسی می‌کند برای روان‌شناسی رشد ۱ و نه فصل بعدی که رشد را از جوانی تا واپسین دم حیات بررسی می‌کند برای روان‌شناسی رشد ۲ در نظر گرفته شده است. در سایر رشته‌هایی تحصیلی که فقط یک درس روان‌شناسی رشد دارند تمام کتاب تدریس می‌شود. این کتاب منبع درسی ارزشمندی برای دانشجویان رشته‌های روان‌شناسی، مشاوره، علوم تربیتی، سایر رشته‌های وابسته در دوره‌های تحصیلی مختلف است.

این اثر که حاصل تجربه‌های حرفه‌ای و یافته‌های علمی و پژوهشی مولفان است می‌تواند برای همه اساتید بصیر، کارشناسان خبره، دانشجویان عزیز و مربیان و والدین بسیار مفید و مؤثر واقع گردد. در اینجا از زحمات ارزشمند همکاران محترم در انتشارات رشد فرهنگسرای امید سپاسگزاریم. از استادان گرانقدر، صاحب‌نظران فهیم و دانشجویان گرامی تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود ما را در جهت غنی‌تر ساختن این اثر یاری دهند.

دکتر محمد عاشوری و دکتر سیده‌سمیه جلیل‌ابکنار